

Till
Kulturdepartementet

DIARIENUMMER Ku2015/01119/KL
REMISSSVAR – BEGRAVNINGSCLEARING, SOU 2015:26

Jag har under mitt yrkesverksamma liv varit verksam som juridisk rådgivare åt landets huvudmän för begravningsverksamheten. Jag har varit anställd hos intresseorganisationen Svenska kyrkans Församlingsförbund, numera Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation. Under min anställning på förbundet medverkade jag bl.a. till den dåvarande frivilliga begravningsclearingen. Jag får härmed avge följande

Y T T R A N D E

SAMMANFATTNING

Utredningen har underlåtit att utreda ett dödsbos lagliga rättigheter. Utredningen borde, under avsnittet 7.2.2 Övriga aktörer, ha klarlagt ett dödsbos lagliga rättigheter inom begravningsclearingen. Ett dödsbos rättigheter begränsas idag av huvudmännen för begravningsverksamheten på ett sätt som strider mot begravningslagen – och som väcker frågor

Regeringen bör, i samband med att begravningsclearingen avskaffas, genom lag och förarbeten dels klarlägga att alla huvudmän har en skyldighet att fullgöra de uppgifter som räknas upp i 9 kap 6 §. Dels ytterligare klarlägga ett förbud för huvudmännen att ta betalt för de tjänster som räknas upp i 9 kap 6 §.

Alla huvudmän ska vara **skyldiga** att utföra de tjänster som räknas upp i 9 kap 6 §. Undantag dock för gravplats. Beträffande gravplats kan gälla nuvarande ordning enligt 2 kap 3 §. Skyldigheten bör gälla oavsett vilken huvudman som utför tjänsten och oavsett vad huvudmannen benämner tjänsten. Huvudmännen i landet har, som utredningen påpekat, sidorna 43 – 44. resurser att tillgodose kravet. Skyldigheten är en rättssäkerhetsfråga för dödsbon.

I lag bör införas ett **förbud** för en huvudman att ta betalt av ett dödsbo för tjänster som enligt 9 kap 6 § är avgiftsfria för ett dödsbo. Idag tar vissa huvudmän betalt för tjänster som enligt lag är avgiftsfria för ett dödsbo. Därmed lider ett dödsbo en ekonomisk förlust som kan vara betydande. Ett klarläggande av förbudet är en rättssäkerhetsfråga för dödsbon.

Utredningen har under avsnitt 3.3. Nuvarande rättsläge, gett en beskrivning av det rådande rättsläget. Beskrivningen är i vissa delar ofullständig och vilseledande såsom under avsnittet 3.3.6 Kroppens omhändertagande och gravskick.

Jag tillstyrker att begravningsclearingen avskaffas. Antalet frågor rörande begravningsclearingen har, som utredningen noterat, varit stort. De har i allt väsentligt rört ett dödsbos lagliga rättigheter vilket utredningen borde ha belyst. Det kan noteras att ingen företrädare för konsumenterna, dödsbon, ingått i utredningen, exempelvis företrädare för begravningsbyråbranschen.

3.3 Nuvarande rättsläge

Utredningen har under avsnitt 3.3 uppehållit sig vid det nuvarande rättsläget. Utredningen synes huvudsakligen ha uppehållit sig vid vad Begravningsutredningen redovisade i sitt betänkande ”Några begravningsfrågor”, SOU 2009:79.

Utredningen har emellertid under avsnitt 3.3.6 inte uppmärksammat att regeringen i sin proposition 2011/12:51, sidan 25, på väsentliga punkter avvek från utredningens förslag. Ej heller har huvudmännen för begravningsverksamheten uppmärksammat avvikelserna vilket är än allvarligare. En askgravplats får, efter lagändringen den 1 maj 2012, SFS 2012:133, anses som rättsligt definierad, i motsats till vad utredningen gör gällande. Av 7 kap 8 §, andra stycket, framgår att begränsas gravrätten avseende bestämmande över gravanordningens utseende och beskaffenhet samt gravplatsens utsmyckning och ordnande i övrigt har upplåtaren, huvudmannen, ansvar för att gravplatsen hålls i ordnat och värdigt skick. Bestämmelsen gäller bl.a. en askgravplats.

Regeringen bör genom lag och förarbeten förtydliga rättsläget. Den nuvarande ordningen där vissa huvudmän tar betalt av ett dödsbo, tusentals kronor, som villkor för upplåtelse av en askgravplats strider mot lag och innebär ekonomiska rättsförluster för dödsbo. Jag återkommer nedan till frågan om huvudmännens avgifter.

7.2.2 Övriga aktörer

Utredningen har underlåtit att utreda ett dödsbos lagliga rättigheter inom begravningsclearingen. Utredningen har dock noterat att antalet frågor i anledning av clearingsystemet varit stort, sidan 57. Konstaterandet har inte föranlett utredningen att närmare undersöka bakgrunden till frågorna. Frågorna torde i allt väsentligt handla om ett dödsbos lagliga rättigheter.

HUVUDMÄNNEN BEGRÄNSAR ETT DÖDSBOS LAGLIGA RÄTTIGHETER.

Det nuvarande clearingsystemet innebär att de tjänster som omfattas av clearingen är samma tjänster som en huvudman ska tillhandahålla ett dödsbo utan kostnader. Omfattningen av tjänsterna motsvarar vad en huvudman normalt ska tillhandahålla inom sitt eller angränsande förvaltningsområde.

Ett dödsbos rätt till en gravplats inom annan huvudmans förvaltningsområde är dock begränsad. En förutsättning för upplåtelsen är att den mottagande huvudmannen har tillgång på gravplatsmark och medger att andra än de folkbokförda inom förvaltningsområdet bereds plats där, prop. 1998/99:38, sidan 123.

Jag kan konstatera att huvudmännen – med stöd av sina intresseorganisationer – idag begränsar ett dödsbos lagliga rättigheter i strid med gällande lag och förarbeten. Sålunda gör vissa huvudmän gällande att en förutsättning för att de 9 kap 6 § uppräknade tjänsterna ska tillhandahållas ett dödsbo utan kostnad är att gravsättningen sker inom huvudmannens förvaltningsområde. Gravsättningen görs därmed som villkor för att övriga tjänster ska tillhandhållas ett dödsbo utan kostnad.

Jag vill i sammanhanget erinra om att samhällsutvecklingen medfört en ökad rörlighet inom befolkningen. Många byter bostadsort flera gånger under sitt liv. Flyttning har skett från landsbygd till stad. Flyttning har skett från Norrlands glesbygder till landets storstäder. En följd av denna utveckling har blivit att många människor inte önskar bli begravda på den ort där de varit folkbokförde i livets slutskede. Detta har lett till att en begravnings olika delar utförs av skilda huvudmän. Inte enbart av den huvudman där gravsättningen sker. Följden har vidare blivit den som utredningen konstaterar ”Enligt uppgift har antalet frågor i anledning av clearingsystemet varit stort” 7.2.2

Jag delar inte huvudmännens tolkning av gällande lag. De i 9 kap 6 § uppräknade tjänsterna ska tillhandahållas ett dödsbo utan kostnad oavsett tjänst och oavsett huvudman som utför tjänsterna. Det kan inte uteslutas att huvudmännen, när begravningsclearingen avskaffas, fortsätter att begränsa ett dödsbos lagliga rättigheter. Den av utredningen på sidan 44 framförda optimismen saknar grund.

Regeringen bör, mot ovan angivna bakgrund, när begravningsclearingen avskaffas, i lag fastställa en huvudmans skyldighet att utföra, helt eller delvis, de tjänster som räknas upp i lagbestämmelsen, 9 kap 6 §. Detta bör gälla oavsett vilken huvudman som utför tjänsterna och oavsett vad huvudmannen benämner tjänsterna. Huvudmännen i landet har, som utredningen pekat på, resurser att tillgodo ett dödsbos lagliga rättigheter. Ett dödsbos rättigheter bör förtydligas.

TJÄNSTERNA ENLIGT 7 KAP 6 § BEGRAVNINGSLAGEN SKA VARA AVGIFTSFRIA

Vissa huvudmän kräver idag betalning av dödsboet för tjänster som enligt lag, 9 kap 6 §, ska vara avgiftsfria för ett dödsbo. Huvudmännen ger, som motivering, tjänsterna särskilda namn såsom omtappning av aska vid kremation. Gravplatser ges särskilda namn såsom askgravplats för att motivera en avgift på tusentals kronor.

Regeringen bör därför i lag uttryckligen förbjuda huvudmännen för begravningsverksamheten att ta betalt av ett dödsbo för tjänster som enligt begravningslagen 9 kap 6 § är avgiftsfria för ett dödsbo och att detta gäller oavsett vad huvudmannen benämner tjänsterna.

FÖRVALTNINGSPROCESSEN GER BEGRÄNSAD RÄTTSSÄKERHET

Ett dödsbo kan överklaga en huvudmans beslut att debitera dödsboet en avgift för tjänster som är avgiftsfria, 11 kap 6 §. Så sker - men i mycket få fall. Förvaltningsprocessen sträcker sig från länsstyrelse, förvaltningsrätt, kammarrätt till Högsta Förvaltningsdomstolen. En process i ett avgiftsärende kan därmed ta mycket lång tid, ibland stäcka sig över flera år. Som exempel kan jag nämna ett rättsfall rörande avgift för gravöppning. I det aktuella fallet tog huvudmannen, Lidingö församling, betalt av dödsboet för iordningställande av öppnad grav. Processen tog 2 år och 4 månader från det att huvudmannen beslutat om avgiften till dess att Kammarrätten i Stockholm i dom, mål 3395-13, konstaterade att dödsboet inte skulle debiteras kostnaden för gravsättningen. Huvudmannen avstod från att överklaga domen som därmed vann laga kraft.

Ett dödsbo är av tillfällig natur. Ett dödsbo existerar, om det finns mer än en dödsboddelägare, fram till dess att arvsförfarandet är genomfört. Det finns endast i undantagsfall företrädare för ett dödsbo som är beredd att driva ett mål om avgiften gentemot huvudmannen för begravningsverksamheten. De betalar vad huvudmannen kräver, detta trots att tjänsten är avgiftsfri. Huvudmannens krav kan röra sig om tusentals kronor. Dödsboddelägarna vill gå

vidare i livet och slippa att under de år rättsprocessen pågår ständigt bli påmind om en nära anhörigs död.

Begravningsverksamheten är en samhällelig uppgift och inte en kyrklig trots att den utförs av församling inom Svenska kyrkan. Huvudmannen ska fullgöra uppgiften enligt lag. Förvaltningsprocessen är en viktig tillgång för ett dödsbo men ger, som ovan redovisats, ett dödsbo en mycket begränsad rättssäkerhet.

Lagen bör även på denna grund tydligt ange att huvudmannen inte har någon rätt att ta betalt för de tjänster som räknas upp i 9 kap 6 § begravningslagen.

BEGRAVNINGSAVGIFTEN TÄCKER HUVUDMANNENS KOSTNADER

Det finns skäl att erinra om att alla som är folkbokförda i Sverige är skyldiga att betala en inkomstrelaterad begravningsavgift. Detta innebär att han eller hon i allmänhet under lång tid av sitt liv via begravningsavgiften bidragit till kostnaderna för begravningsverksamheten. För en enskild kan beloppet därigenom under hans eller hennes livstid bli ansevärt. Det måste mot denna bakgrund anses som stötande för rättsmedvetandet att dödsboet dessutom måste betala för tjänsterna när behovet av tjänsterna uppstår i samband med dödsfallet. Tilltron till Svenska kyrkan, som varande huvudman för begravningsverksamheten i landet med vissa undantag, skadas genom ett sådant förhållningssätt.

Det finns skäl, för tydlighetens skull, att erinra om att av förarbetena, SOU 1997:42, Begravningsverksamheten, sidorna 65 – 67, framgår vad som ingår och inte ingår i begravningsverksamheten. Propositionen 1998/99:38, sidorna 98 -100 och sidorna 111 – 118 behandlar begravningsverksamheten och vad som ska ingå i begravningsavgiften. Någon oklarhet i detta hänseende kan inte föreligga när det gäller skyldigheten att tillhandahålla ett dödsbo tjänster utan kostnad för dödsboet.

Lagen bör på denna grund tydligt ange att begravningsavgiften täcker kostnaderna för de tjänster som räknas upp i 9 kap 6 § och detta oavsett vilken huvudman som utför tjänsterna.

Sollentuna den 18 juli 2015.

/Bengt Erman/
f.d. förbundsjurist
Alströmervägen 61
191 44 SOLLENTUNA